

Dalius Pranskevičius

Kilęs iš Prienu, 23 m.

Pirmoji diena 07 07

„Grynas oras“ – pamąsčiau įlipęs į lovą traukinio vagono antrame aukšte. Šviečianti saulė įkaitino patalpą, todėl viduje karšta. Tačiau langas pravertas, dabar visą laiką pūs gaivus vėjelis. Visi važiuojame viename vagone, ištisą dieną čia vyko įdomūs pokalbiai. Smalsu pasiklausyti kitų, juolab kai dar tikrai nesam gerai pažįstami. Pašnekesiai leidžia sužinoti daug naujo. Viskas šiek tiek linguoja ir sunkoka rašyti. Dabar jau 22 valandos 30 minučių, laikas praėjo taip greitai, kad sunku patikėti. Diena prasidėjo ramiai, atsikėlus tereikėjo pasiimti kuprinę ir išeiti. Atrodo, per daug paprasta, tad truputį jaudinausi, kad kažko nepamirščiau. Po trumpo susirinkimo ir „instruktažo“ LiJOT`e, pradėjus žygiuoti traukinių stoties link, viskas palengvėjo. Psichologiniai barjerai peržengti, liko fizinis įgyvendinimas. Netikėtai pradžiugina atsitiktinių praeivių palinkėjimai. Norėčiau padėkoti visiems mane atėjusiems išlydėti. Buvo itin malonu matyti veidus žmonių, su kuriais teko susipažinti atrankos žygyje, norėtusi su jais susitikti jau po ekspedicijos. Užgesina šviesas, tad tampa sudėtinga rašyti. Įsijungiu prožektorių pasišvietimui ir, tikiuosi, elementai neapvils. Čia kai kas bijo iškristi iš lovų antruose aukštuose, prašo tam skirtų tvirtinimo diržų :). Ar kada esate iškritę iš lovos pirmame aukšte? Ne? Tai greičiausiai neiškrisite ir antrame. Dabar jau esame kažkur už Minsko, o ryte jau būsime Maskvoje. Tarp Baltarusijos ir Rusijos bevizė erdvė, tad miegosim ir niekas mūsų nežadins 😊 .

Labanakt.

Antroji diena 07 08

Sėdim Vnukovo oro uosto laukimo salėje. Vakar užmigau apie 4 valandą, iki tol kartais pažvelgdamas pro langą. Paskutinis įsimintinas vaizdas buvo Oršos stotis. Taigi užmigau dar Baltarusijoje. Bet vis tiek miegodamas pajaučiau pačią pirmą Rusijos stotį: kitoks, sunkiai nusakomas, pranešėjo balso tembras ir galbūt dėl to atrodė, kad tai jau Rusija. Atvykę į Maskvą atsisveikinome su kartu keliavusiais rusais. Pasitiko ambasados darbuotojas, paėmė mūsų bagažą. O patys ten nuvykome metro. Gavome porą kambarių pasidėti daiktams. Aplankėme Senąją Arbatą, Raudonąją aikštę ir Gulago Istorijos muziejų. Pastarasis paliko visiškai blogą įspūdį, vos kelių patalpų ekspozicija, neremontuotos, apgriuvusios patalpos. Faktas, kad valstybė skiria tam mažai dėmesio... Vakare mums einant iš metro link traukinio, kuris veš į oro uostą, buvo labai didelė žmonių grūstis, pasirodo, lauke stipriai lyja, todėl niekas neišeina ir stovi, laukia prie durų. Na, o mes skubam į lėktuvą, tad tikrai jau nelūkuriuosim. Išeinam į lietu, bet lyja taip stipriai, kad imu ieškoti priedangos, čia praverčia Mindaugo tentas, kurį jis netrukus išskleidžia. Labai naudingas daiktas keliaujant į Tadžikistaną. Mūsų grupė išsiskiria į dvi dalis, tomskiečiai skris iš vietinių skrydžių terminalo, mes – iš tarptautinio... Prasideda laipinimas į lėktuvą. Skrisim Tu-154, nežymus pastebėjimas – tokiu lėktuvu skrido ir velionis Lenkijos prezidentas. Tarp salono ir korpuso ties langu yra nemažas tarpas, tačiau nuramina rastas užrašas „Mūsų lėktuve įmontuota moderni ir patikima aparatūra, kuri garantuoja...“ Sėdim arti variklių – garsas didokas. Supa vien azijietiško gymio žmonės ir skamba atitinkama jiems muzika. Viduje karšta. Iki šiol karšta buvo visur: traukinyje, Maskvoje, lėktuve, gal mes pasmerkti karščiui? Trys valandos ir dvidešimt minučių – lygiai tiek truks skrydis. Kylam. Aplinkui žaibuoja. Netrukus į žaibus

žvelgiame iš viršaus. Baigėsi mano lapas, kurį pasiskolinau, nes dienoraštis nukeliavo kartu su bagažu.

Iki.

Trečioji diena 07 09

Mes jau Dušanbė, vėlus vakaras. Ši diena pirmoji Tadžikistane, tai reali mūsų darbų pradžia. Stovime ilgoje eilėje prie pasų kontrolės, gal ne tiek ilgoje, kiek lėtoje. Prisistato prie manęs pareigūnas, kuris domisi nesusijusiais klausimais: kiek mes uždirbame Lietuvoje ir panašiai, siūlė taksi, dar kažkokias paslaugas. Pasiūlo pravesti be eilės, bet nutariam palaukti. Oro uostas varganas ir visuma primena didelį kaimą. Mieste aptrupėję šaligatviai, viskas chaotiškai išdėstyta. Čia ties didesnėmis sankryžomis stovi policininkas ir prižiūri eismą, neturi jie nieko, nei ginklų, nei automobilių, tik švilpukus. Atvažiavus į „viešbutį“ paaiškėja, kad nėra paprastų kambarių, o esantys yra brangesni nei mūsų Palangoje. Susikraunam daiktus ir laukiam priešais viešbutį, kol kiti nueina iki kito. Bestoviniuojat ateina „administratorė“ ir pasiūlo kambarius pigiau, na va, prasideda šalies ypatumai. Taip pat turėjome tokį įvykį, kai vienas neblaivus policininkas iš mūsų prašė pinigų, mat šiandien jo gimtadienis, o gautą 20 lietuviškų centų monetą bandė įkasti, gal pamanė, kad auksinė? Dar tik kelios akimirkos kaip atskridom, bet nuveikėm pakankamai daug. Vos įsikūrę išeinam į miesto turgų, perkam įrankius – pjautuvus, kastuvą, kaupertuką, dažus, teptukus ir taip toliau. Turgus čia labai spalvingas ir judrus, nukrautas arbūzais bei melionais, virš prekystalių sukabinta mėsa su skraidančiomis musėmis aplinkui, prieskoniai, audiniai ir daug visko. Prekybos centrų nėra, normalių parduotuvių irgi, todėl turgus – vieta, kur geriausias pasirinkimas. Apsipirkę išskubam kapinių link. Dušanbė kapinės labai didelės, neabejotinai

jose turėtų būti lietuvių kapų. Kapinės skiriamos į dvi dalis: krikščionių ir musulmonų. Daug ieškojome, bet pagrinde radome tik kapus su stačiatikių kryžiais, kurie reiškia, kad tai tikrai ne lietuvių kapai. Susipažinom su Ramonu, jis kapinių sargas ir gerai žino visas kapines, rytoj ieškosime kartu su juo.

Ketvirtoji diena 07 10

Jau greitai vienuolikta valanda vakaro. Šiandien pasidalijome į dvi dalis: vieni išvyko į Kurgan Tiubė, kiti liko Dušanbė. Juos vežė čia gyvenantis lietuvis Vilius. O kita grupė, tame tarpe ir aš, likome Dušanbėje ir ėjome kartu su Ramonu ieškoti lietuvių kapų. Jis gerai žino kapines. Šiandien radome daug katalikiškų kapų, tačiau dauguma jų buvo vokiški, o lietuviškų užrašų aptikti nepavyko. Buvo kryžių su neišlikusiais užrašais, gal tai lietuviški kryžiai? Čia jau lieka tik spėlioti. Randame vieną kryžių su tikrai lietuviškais motyvais, tokį, kokių Lietuvoje daug, jis mus sudomina, bet jokių užrašų, nieko, galinčio tai patvirtinti ar paneigti...

Penktoji diena 07 11

Šios dienos planas buvo sutarti visas paskutines detales dėl paminklinės lentos gamybos ir išvažiuoti į Kurgan Tiubė. Akmens dirbtuvėse, kurias vakar radome prie Dušanbe kapinių, nuperkame juodo granito plokštę. Šioje plokštėje iškals žodžius. Iš pažiūros patikimas meistras darbus žada baigti rytoj ryte. Granito plokštę į Kurgan Tiubė mums atveš Vilius. Viską susitarę dėl plokštės išvažiuojame į Kurgan Tiubė, ten liksime iki pat ekspedicijos pabaigos. Kurgan Tiubėje yra katalikų bažnyčia ir krikščionių kapinės netoliese. Šiose

kapinėse 1991 metais buvo pastatytas aukštas medinis kryžius su įrašu lietuvių ir tadžikų kalbomis: „Lietuvos tremtiniam, nekaltai kentėjusiems ir žuvusiems Tadžikijoje 1945 -1955 metais“. Iki šių dienų kryžius neišliko, greičiausiai buvo nugriautas ir panaudotas kaip kuras vykusio pilietinio karo metu. Kapinės yra apleistos, o pačiame jų centre ir apsemtos. Tai įvyko dėl drėkinimo sistemos netobulumo. Visos aplinkinės pievos drėkinamos, netoli kapinių teka dirbtinis upelis su labai šaltu vandeniu. Tas upelis mus labai gelbsti, jame sušlapinus drabužius ir vėl juos apsirengus galima 15 minučių jaustis visai neblogai. Manau, kad mūsų ekspedicijos dalyviai Tomske bent kiek šalčiau gyvena, šiuo atžvilgiu jiems geriau :). Jau pradėjom tvarkyti kapus. Tvarkyti nėra lengva, nes visų pirma yra karšta, sumedėję augalai duria, sausa kapinių žemė dulka, o gausybės kanalų dėka drėgnas oras didina karštumą. Kapinėse gausu išrautų ir išmėtytų kryžių, mes juos visus surenkame, panaudosime paminklo statyboje. Gyventojai išrautas tvoreles ir kryžius naudoja užtvėriant praėjimus tarp atskirų kapų. Taip siekiama sustabdyti gyvulius nuo patekimo į kapines, dėl to, kad vėliau juos iš ten išvesti sudėtinga (paini kapaviečių išdėstymo sistema).. Iš tikrųjų Tadžikistane labai karšta ir mums nėra lengva. Tremtiniam tokiam karštyje prievarta dirbti buvo sunku, o jie net švaraus vandens atsigerti neturėjo, be to, dar įvairios ligos ir badas...

Šeštoji diena 07 12

Čia dirbantis ESBO atstovas bulgaras vietinę valdžią informavo apie mus. Tad šiandien dirbdami pasikabinom trispalvę, nėra ko bijoti vietinės valdžios dėmesio. Baigėme mūryti sienelę, prie kurios tvirtinsime granito plokštę, taip pat įbetonavome devynis kryžius.

Aštuntoji diena 07 14

Vakar Vilius atvežė granito plokštę, kurią pritvirtinome prie raudonų plytų sienelės. Buvo 40 laipsnių karščio, iki šiol tai aukščiausia temperatūra mūsų ekspedicijos metu. Šiandien visiškai pabaigėme paminklą, liko atidarymo ceremonija, vyksianti rytoj. Taip pat aplankėme trejas kapines. O svarbiausia, radome Eigmino proprosenelės kapą. Pačias kapines aptikome gana atsitiktinai, tiesiog sustojome paklausti kelio ir mums pasakė, kad kitoje gatvės pusėje už tvoros yra kapinės. Iki dviejų metrų aukščio sausų žolių pieva, tarp jų nardant atradau pirmąjį kapą, vėliau radom dar kelis.. Sutvarkėme juos, išpjovėme žolę, uždegėme žvakes, kurios netrukus išsilydė nuo saulės kaitros. Šios kapinės dar išliks, nes pati jų vieta saugi, apribota aukštų sienų, tekančio kanalo. Seni gyventojai mena lietuvius ir bendrus jų bei Eigmino senelės pažįstamus. Šiandien Eigmino diena, o jo mintys ir jausmai turėtų būti įdomūs. Būtent šiuo metu, man rašant, jis taip pat rašo savo dienoraštį.

Patraukiam toliau, į kitas kapines, kuriose randam lietuvių kapus. Netgi kai kurių pavardės žinomos, apie juos buvo rašoma Tadžikijos tremtinių laiškuose. Tvarkome kapus, rauname žoles, tenka užsidėti dvejas poras pirštinių, nes kitaip sausi stagarai duria. Sumedėjusią žolę sunku išpjauti, atbunka mūsų turimas pjautuvas. Ateina kapinių sargas, atneša arbatos, tuo pačiu Algis parneša didelį arbūzą, tai mūsų pietūs. Tokie pietūs jau buvo ir dar bus, karštyje daug valgyti nesinori, o ir nelabai yra galimybių. Arbūzų nusipirksi visur ir visada, čia jie yra auginami, todėl skanūs. Betono paminklai jau trupa, greitai visi ženklai čia išnyks, nieko nebeliks. Tačiau išsisaugos nuotraukos ir mūsų prisiminimai.

Dešimtoji diena 07 16

Šiandien įvyko paminklo atidarymas. Uždegėme žvakes, kurios, kaip jau čia įprasta, tuoj pat išsilydė nuo saulės kaitros. Atvyko Vilius su žmona. Vilius mums daug padėjo, o svarbiausia,

į čia iš Dušanbė atvežė granito plokštę. Mūsų paminklas susideda iš kelių dalių, plytų sienelės, virš kurios įbetonuoti devyni metaliniai kryžiai. O prie sienelės pritvirtinta juodo granito plokštė su tekstu „LIETUVIAMS Misija Sibiras `11“. Akmuo atsparus atmosferos poveikiui, įmūryti metaliniai kryžiai išliks dar ilgai. Likusią dienos dalį toliau ieškojom lietuvių kapų apylinkėse, gaila, kad kapai yra naikinami, kapinių tvorelės ardamos ir parduodamos. Vietiniai pasakoja, kad kai kurios kapinės lyginamos ir su buldozeriais.

Vienuoliktoji diena 07 17

Kunigas į vietinę bažnyčią atvyksta tik sekmadieniais, tad šiandien puiki proga jį surasti ir paprašyti, kad pašventintų mūsų paminklą. Bažnyčią pastatė Odesos vokiečiai septintajame dešimtmetyje. Nupirko namą ir perstatė jį į bažnyčią, kartu pristatydami neaukštą bokštą. Kunigas iš Argentinos, tai jo pirmoji darbo vieta. Jis dveji metai čia, atvyko nemokėdamas rusų kalbos, dabar jau kalba ir pamokslus rusiškai skaito, tiesa, jausmas, kad jis nesupranta, ką skaito:). Sutinka jis pašventinti mūsų paminklą. Pasiima storą rusišką knygą, suranda tekstą, kurį reikės paskaityti, ir netgi prieš tai pasirepetavo :). Po ceremonijos išvykstame į dar vienas kapines, jos bus jau priešpaskutinės mūsų ekspedicijos metu. Kapinės gražios, beveik neapgriautos, tačiau lietuviškų užrašų jose nerandame. Nuo rytojaus prasideda kelias atgal.